

เอกสารวิเคราะห์สถานการณ์ยุทธศาสตร์และความมั่นคง

ฉบับที่ ๙/๖๕ (๑ - ๓๐ มิ.ย.๖๕)

“ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-ยูเครน : แนวโน้มที่ยืดเยื้อและผลกระทบในวงกว้าง”

วิกฤตการณ์สงครามความตึงเครียดระหว่างรัสเซีย-ยูเครนได้ยกระดับความขัดแย้งที่ไม่ใช่แค่ระดับพื้นที่ซึ่งมีแนวโน้มที่ยืดเยื้อและสร้างผลกระทบในวงกว้าง เนื่องจากมีตัวแสดงที่หลากหลายเข้ามาเป็นผู้เล่นในสถานการณ์ดังกล่าว จนอาจนำไปสู่การเกิดขึ้นของสงครามขนาดใหญ่ในอนาคตได้ อย่างไรก็ตาม ความยืดเยื้อของสงครามนับตั้งแต่การประกาศรับรองสถานะและส่งกำลังทหารเข้าเขตปกครองตนเองโดเนตสค์ และเขตปกครองตนเองลูฮานสค์ ในภูมิภาคดอนบาสของยูเครน เมื่อวันที่ ๒๔ ก.พ.๖๕ จนถึงปัจจุบัน ได้สร้างผลกระทบด้านต่าง ๆ ให้กับประชาคมโลกเป็นอย่างมาก ซึ่งการติดตามและการประเมินสถานการณ์อย่างใกล้ชิดย่อมเป็นการดีสำหรับการเตรียมความพร้อมรับมือของผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

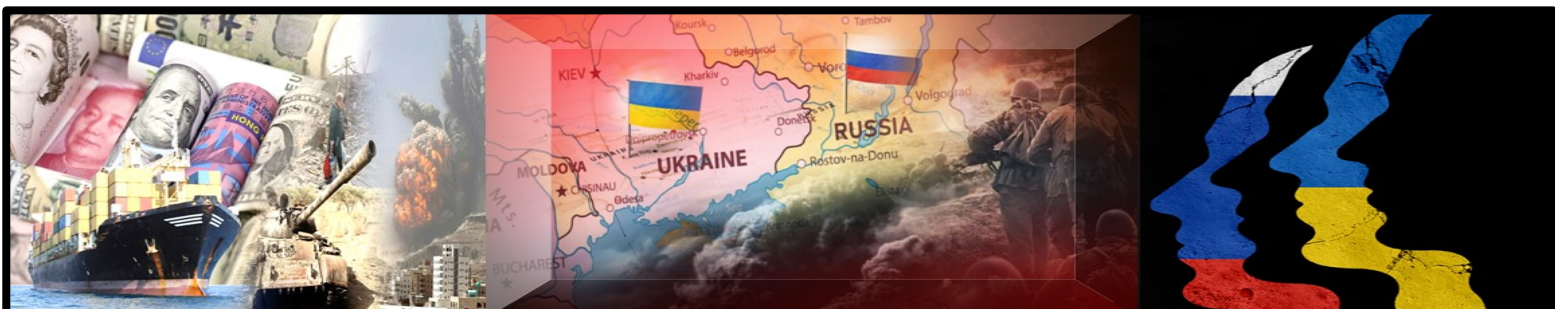
สถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัสเซีย-ยูเครน

มีมาอย่างยาวนาน นับตั้งแต่สหภาพโซเวียตล่มสลาย การเมืองภายในประเทศยูเครน ได้แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายสนับสนุนความเป็นเอกราชของยูเครนเอง และฝ่ายให้รัสเซียเข้ามาสนับสนุนกิจการภายในประเทศ ซึ่งฉนวนเหตุที่สำคัญคือ การที่ประธานาธิบดีวลาดิเมียร์ ปูติน ของรัสเซีย ประกาศรับรองสถานะและส่งกำลังทหารเข้าเขตปกครองตนเองโดเนตสค์ (Donetsk People's Republic: DPR) และเขตปกครองตนเองลูฮานสค์ (Luhansk People's Republic: LPR) ในภูมิภาคดอนบาสของยูเครน และต่อมาเมื่อ ๒๔ ก.พ.๖๕ ประธานาธิบดีปูติน ได้ประกาศผ่านโทรทัศน์ถึงปฏิบัติการทางทหารในยูเครนเพื่อปกป้องชาวดอนบาสจากการคุกคาม และฆ่าล้างเผ่าพันธุ์จากรัฐบาลยูเครนที่ดำเนินมาอย่างยาวนานกว่า ๘ ปี พร้อมเรียกร้องให้กองกำลังยูเครนวางอาวุธ ขณะที่ประธานาธิบดีโวโลดีมีร์ เซเลนสกีของยูเครนประกาศกฎอัยการศึกและประกาศตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับรัสเซีย พร้อมทั้งให้ประชาชนอยู่แต่ในบ้านพักในระหว่างที่กองทัพกำลังพยายามปกป้องประเทศจากการรุกรานของรัสเซีย แม้ว่าปัจจุบันการเจรจาจะยังคงไม่มีข้อสรุปที่เป็นรูปธรรม แต่อย่างน้อยความคืบหน้าของการเจรจาได้นำมาสู่การหยุดยิงเพื่ออำนวยความสะดวกในการอพยพพลเรือนของยูเครนให้ออกนอกพื้นที่ตามหลักมนุษยธรรม ท่ามกลางการปฏิบัติการทางทหารที่ยังคงดำเนินต่อไป และอาจทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ เห็นได้จากการที่รัสเซียใช้ขีปนาวุธไฮเปอร์โซนิก รุ่น Kinzhal ในการโจมตียูเครน

แนวโน้มของสงครามรัสเซีย-ยูเครน

สถานการณ์ในปัจจุบันมีการใช้กองกำลังอย่างเต็มรูปแบบ ความตึงเครียดดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งที่มีความผันผวน และมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ยกต่อการคาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะท่าทีและความเคลื่อนไหวของชาติตะวันตก และ NATO ปัจจัยที่ส่งผลให้สงครามมีการขยายตัวและยืดเยื้อ ได้แก่ ๑) ยูเครนมีทิศทางใกล้ชิดกับทางตะวันตกสอดคล้องกับความรู้สึกของชาวยูเครน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ที่เชื่อว่าอนาคตของการพัฒนาประเทศจะอยู่กับยุโรปตะวันตกมากกว่ารัสเซีย ทั้งนี้ การใกล้ชิดกับตะวันตก และ NATO ที่มากขึ้นไปนั้น ได้กลายเป็นชนวนเหตุที่ส่งผลต่อความมั่นคงของรัสเซียเป็นอย่างมากหากยูเครนแยกตัวออกเป็นอิสระจากการควบคุมของรัสเซีย ซึ่งรัสเซียมองว่าเป็นพื้นที่ของตน ตามแนวคิด “จักรวรรดินิยม” ด้วยรัฐมหาอำนาจต้องขยายพื้นที่ควบคุม “รัฐอารักขา” ๒) ปัจจัยการเมืองภายในประเทศ พลวัตทางประวัติศาสตร์ของยูเครนได้สร้างให้ชาวยูเครนมีแนวคิด ๒ ขั้ว คือ ฝั่งนิยมรัสเซีย และฝั่งนิยมตะวันตก ประกอบกับนโยบายการเมืองระหว่างประเทศเรื่องชนชาติ/ชาติพันธุ์ (Ethnopolitics) ที่รัฐบาลรัสเซียยังคงให้การสนับสนุนผู้ที่มีเชื้อสายรัสเซียที่อยู่ในรัฐอื่นๆ โดยรัฐบาลถือว่าเป็นภารกิจในการปกป้องและคุ้มครอง Russian Compatriot เป็นหนึ่งในผลประโยชน์แห่งชาติ ๓) แนวคิดของผู้นำรัสเซียจากการแสดงท่าทีในการประกาศกำลังรบเข้าไปในพื้นที่ เพื่อทำภารกิจ “รักษาสันติภาพ” โดยประธานาธิบดีปูติน เรียกสิ่งเหล่านี้ว่า “ปฏิบัติการพิเศษทางทหาร”

ซึ่งปฏิบัติการดังกล่าวมีขึ้น เพื่อปลดปล่อยยูเครนออกจาก “การสร้างรัฐนาซี” (Nazification) และเพื่อทำลาย “กระบวนการการสร้างรัฐทหาร” (Demilitarization) ๔) ปัจจัยทางการเมืองฝั่งยุโรปที่ไม่เป็นเอกภาพ เห็นได้จากประเทศสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ทวิภาคีอันดีกับรัสเซียและไม่ต้องการมีความขัดแย้งกับรัสเซีย เช่น ฮังการี และอิตาลี ที่ออกเสียงว่าจะไม่ส่งทหารของตนในนาม NATO เพื่อสนับสนุนกองกำลังให้กับยูเครน ขณะเดียวกันก็มีอีกหลายประเทศที่แสดงออกอย่างชัดเจนในการสนับสนุนยูเครน เช่น เอสโตเนีย ลัตเวีย ลิทัวเนีย และโปแลนด์ รวมไปถึงสหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร และ ๕) หากประเทศต่าง ๆ เคารพและปฏิบัติตามกฎกติการะหว่างประเทศ เช่น การเคารพตามความตกลงที่เจนีวา (The 2014 Geneva Pact) และข้อตกลงหยุดยิงมินส์ (The Minsk Protocol) ด้วยการหยุดยิงของทุกฝ่ายในควั่นดอนบาส เงื่อนไขการเผชิญหน้าของสงครามที่รุนแรงก็อาจลดลง

สำหรับโอกาสและความเป็นไปได้ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

ได้แก่ ๑) **กรณีการเจรจาประสบความสำเร็จ:** การเจรจาทางการทูตมีประสิทธิภาพมากสามารถยุติการเผชิญหน้าและการหยุดยิง จนนำไปสู่การถอนกำลังทหารออกจากยูเครน ส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกดินแดนบางส่วน ๒) **กรณีการเจรจาถึงสำเร็จ:** มีสถานการณ์ตึงเครียดและมีการเผชิญหน้าทางการทหาร ๒.๑) โดยรัสเซียยึดครองบางควั่นของยูเครนได้ในเขตดอนบาส รวมถึงทางพื้นที่ตะวันออกของยูเครนไปจนถึงตะวันตกของแม่น้ำนีเปอร์ (Dnieper River) ซึ่งไหลผ่ากลางแบ่งครึ่งประเทศยูเครน (รัสเซียเข้ายึดครึ่งหนึ่งของประเทศยูเครน) ๒.๒) รัสเซียขยายพื้นที่เข้าไปยึดดินแดนยูเครนเพิ่มเติมเพื่อผนวกเมืองโอเดสซา ซึ่งเป็นเมืองใหญ่อันดับสามของยูเครนเพื่อเชื่อมต่ออาณาเขตยาวไปจนถึงสาธารณรัฐทรานส์นีสเตรียทางตอนใต้ของยูเครน (เป็นรัฐที่แยกตัวมาจากมอลโดวา) ซึ่งหากรัสเซียยึดตอนใต้ได้ทั้งหมดเท่ากับเป็นการตัดยูเครนไม่มีทางออกสู่ทะเล ๓) **กรณีรัสเซียสงครามขยายตัว:** หากรัสเซียยึดพื้นที่ยูเครนได้ทั้งหมดเมื่อร่วมกับเบลารุส สามารถจัดตั้ง “ชนชาติสลาฟใหม่” คือรวมรัสเซีย ยูเครน และเบลารุส ทั้งนี้ เมื่อมีการยึดครองพื้นที่ของยูเครนแล้วจัดตั้งรัฐบาลหุ่นเชิดเข้ามาปกครอง ซึ่งอาจก่อให้เกิด ๓.๑) NATO ปฏิเสธการแทรกแซงทางการทหารของรัสเซีย จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัสเซียกับ NATO โดย NATO และประเทศพันธมิตรน่าจะให้ความช่วยเหลือทางการทหารอย่างลับๆ ในการต่อต้านรัสเซียในยูเครน ๓.๒) อาจเกิดการต่อสู้กันอย่างยาวนาน แม้จะเกิดรัฐบาลหุ่นเชิดที่สนับสนุนรัสเซีย และความขัดแย้งอาจลุกลามไปสู่การก่อความไม่สงบในระยะยาว และชาวยูเครนที่หนีภัยพยายามโค่นล้มระบอบการปกครองดังกล่าว ๓.๓) อาจเกิดการจัดกลุ่มพันธมิตรระหว่างกลุ่มของรัสเซีย และกลุ่มของ NATO ซึ่งประกอบด้วยสหภาพยุโรป (EU) และสหรัฐฯ ในการคานอำนาจ และนำไปสู่การแข่งขันสะสมอาวุธ (Arms Race) หรือก่อให้เกิดสงครามตัวแทน (Proxy War) ได้ในที่สุด

ผลกระทบ

สงครามรัสเซีย-ยูเครน ถือเป็นสงครามที่สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนชาวยูเครน และส่งผลกระทบต่อทุกภูมิภาคทั่วโลก การแสดงพลังอำนาจของทั้งรัสเซีย และ NATO ได้สร้างความ

เสียหายต่อเศรษฐกิจภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์ ได้แก่ ๑) ปัญหาความมั่นคงด้านพลังงานของโลก (ราคาน้ำมันดิบของโลกที่มีราคาสูงขึ้น) อันเนื่องมาจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจรัสเซียของของนานาชาติ แต่กลับสร้างผลกระทบต่อกับประชาคมโลกที่ยังต้องพึ่งพาการนำเข้าน้ำมันดิบและก๊าซจากรัสเซีย ซึ่งประเด็นดังกล่าวอาจเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญต่อท่าทีของนานาชาติประเทศที่อาจเปลี่ยนใจไม่ร่วมกับสหรัฐฯ ในการคว่ำบาตรรัสเซีย ขณะที่รัสเซียมีความพยายามปรับนโยบายให้พึ่งพาตนเองในประเทศมากยิ่งขึ้นด้วยการห้ามนำสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศที่คว่ำบาตรรัสเซีย รวมไปถึงการหันมาให้ความสนใจกับประเทศอื่นมากยิ่งขึ้นอย่างจีนและอินเดีย รวมถึงประเทศในทวีปเอเชีย พร้อมทั้งคิดค้นระบบการชำระเงินแบบ “เมียร์” (MIR) เข้ามาเป็นทางเลือกทดแทนการพึ่งพาระบบ Visa หรือ Mastercard หรือแม้แต่การส่งออกน้ำมันดิบและก๊าซของรัสเซียก็จำเป็นต้องใช้ค่าเงิน “รูเบิล” ของรัสเซียในการซื้อขายเท่านั้น ๒) บทเรียนของสงครามนี้ อาจทำให้นานาชาติหันมามุ่งการพัฒนาและการสะสมอาวุธเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการป้องกันประเทศของตน ตลอดจนพัฒนาสู่การสร้างอาวุธ (Arms Build-up) และการแข่งขันสะสมอาวุธ (Arms Race) เพื่อแสดงถึงแสนยานุภาพทางการทหาร ซึ่งอาจสร้างความหวาดระแวงหรืออาจกลายเป็นภัยคุกคามต่อรัฐเพื่อนบ้านหรือรัฐคู่พิพาทได้ ๓) สงครามนี้ก่อให้เกิดการอพยพลี้ภัยสงครามของชาวยูเครนเกือบ ๕ ล้านคน ออกนอกประเทศไปยังประเทศต่าง ๆ ในยุโรป เช่น โปแลนด์ มอลโดวา ฮังการี สโลวาเกีย และโรมาเนีย ซึ่งถือว่าเป็นวิกฤตผู้ลี้ภัยที่เพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าสมรรถนะของสงครามจะอยู่ห่างไกลจากประเทศไทยแต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นนั้น สามารถนำมาถอดเป็นบทเรียนต่อกองทัพและหน่วยงานด้านความมั่นคง ดังนี้

๑) การตัดสินใจที่ผิดพลาดของผู้นำประเทศ อาจส่งผลให้เกิดความสูญเสียและความเสียหายต่อประเทศอย่างมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นบ้านเมืองถูกทำลายจากการทำสงคราม หรือผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจ เป็นต้น

๒) สงครามในอนาคตจะเป็นสงครามในรูปแบบสงครามลูกผสม (Hybrid Warfare) โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลายทั้งจากการใช้กำลังทหารและอาวุธพร้อมด้วยการปฏิบัติการอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น สงครามข้อมูลข่าวสาร (Information warfare) ที่ใช้ในการระดมมวลชนและมตมหาชน (Public Opinion) ในการกำหนดทิศทางการเมืองและสร้างความเข้าใจที่ผิดด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ

๓) อาวุธทางการทหารแนวใหม่ถูกนำมาใช้ในสนามรบ เช่น ซิปนาวู และโดรนติดอาวุธ เป็นต้น ซึ่งกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการทำสงครามในอนาคต

๔) เศรษฐกิจถือว่าเป็นเครื่องมือทางยุทธศาสตร์และเป็นตัวแปรที่สำคัญในการกำหนดทิศทางของสงครามได้

ข้อมูลอ้างอิง

- <https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-20/russian-oil-flows-to-europe-have-quietly-started-creeping-up>
- <https://www.ascf.us/news/putin-announces-special-military-operation-for-demilitarization-and-denazification-of-ukraine/>
- <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/990405>
- <https://www.theguardian.com/business/2022/mar/06/russians-visa-mastercard-ban-domestic-purchases-mir>

เพื่อประโยชน์ในการพัฒนา SSC Focus กรุณาส่งข้อคิดเห็นของท่านมายัง คณะผู้จัดทำ (ศศย.สปท.) T/F : ๐ ๒๒๗๕ ๕๗๑๕ - ๑๖

๑. ท่านสนใจประเด็นใดเพิ่มเติม/เห็นว่าควรศึกษาเพิ่มเติม

- การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี การทหาร พลังงาน/สิ่งแวดล้อม
- อื่นๆ

๒. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

บทวิเคราะห์โดย กองศึกษาวิจัยทางยุทธศาสตร์และความมั่นคง ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ